

Kroniek

Oudheidkundige Kring Voorst

IN DEZE KRONIEK ONDER MEER:

- **DE ZWARTE KOLK**
- **HET MAGISCHE VAN BIOLOGISCH BOEREN**
- **75 JAAR VRIJHEID**
- **STOLPERSTEINE**
- **TWINTIG MERKWAARDIGE PERCELEN IN DE GIETELSCHÉ BROEK**

Jaargang 43 - 2020 - Nummer 1

HISTORISCHE VERENIGING VOORST

Opgericht 18 december 1975

ERELEDEN

B. ten Bosch, J. Groenenberg, Mr. J.H. Hermesen,
J. Lubberts†, J.A.M. Schutte-Geurtsen,
W. Wassink, B. van de Zedde

DAGELIJKS BESTUUR

Fred van der Vegte, **voorzitter**
Zandstraat 5, 7383 AH Voorst
voorzitter@okvvoorst.nl
Gerrit Rutgers, **secretaris**
Badijkstraat 58, 7391 HE Twello
secretaris@okvvoorst.nl
Bert Nollen, **penningmeester**
Tuinstraat 50, 7383 XD Voorst
penningmeester@okvvoorst.nl
Gé Veen
Domineestraat 4, 7391 GG Twello
Henk Wolters
Beentjesweg 8, 7396 PD Terwolde

KVK EN BETALINGEN

KvK nummer 40102879
Betalings uitsluitend via Rabo-rekening-
nummer NL80 RABO 0362 8092 67

WERKGROEPEN EN CONTACTPERSONEN

Coördinatie studieruimte

Gerrie Groenewold: info@okvvoorst.nl

Bibliotheek

Gerard Vrieling: info@okvvoorst.nl

Werkgroep documentatie

Henk Karrenbeld: info@okvvoorst.nl

Fotogroep

Jack Damen: info@okvvoorst.nl

Ledenadministratie

Ab Peppelenbos: administratie@okvvoorst.nl

Contact leden en vrijwilligers

Henk Wolters: info@okvvoorst.nl

Lezingen

Gé Veen: info@okvvoorst.nl

Tweede Wereldoorlogarchief

Bertus ten Bosch: info@okvvoorst.nl

Webmaster

Wim Wassink: www.okvvoorst.nl

Werkgroep genealogie

Auke Vlietstra: genealogie@okvvoorst.nl

Redactie Kroniek

Martin Rothengatter: kroniek@okvvoorst.nl

GEMEENTEARCHIEF VOORST

Bezoekadres

Hietweideweg 20, 7391 XX Twello
gemeentearchief@voorst.nl

Afbeelding omslag: Affiche Alles van melk

Afbeelding bladzijde 44: De fliert bij het Hunderen in 1913,
foto uit de collectie van de familie Birnie.

Druk: Brein Reclame Twello

Oplage: 750 stuks

*Algemeen Nut
Beogende Instelling*

ANBI

GIFTEN EN SCHENKINGEN

De Historische Vereniging Voorst is een Algemeen Nut Beogende Instelling, een zogenaamde ANBI. Met een schenking aan de Historische Vereniging Voorst steunt u niet alleen onze vereniging, maar kunt u ook profiteren van een belastingvoordeel. Dat voordeel is zowel van toepassing bij een eenmalige gift als bij een periodieke schenking. Via het mailadres penningmeester@okvvoorst.nl kunt u een onderhandse verklaring voor periodieke schenking ontvangen.

INHOUD

KRONIEK JAARGANG 43 2020 NUMMER 1

2	Van het bestuur	Bestuur
3	Agenda	Gé Veen
4	Kroniekpost	Martin Rothengatter
5	Van de ledenadministratie	Ab Peppelenbos
6	Reacties van lezers	Redactie
8	Van onze zusterverenigingen	Gerard Vrieling
9	75 jaar vrijheid gemeente Voorst	Henk Wolters
12	De Zwarte Kolk	Hans Hermesen
19	Historische feitjes en gebeurtenissen in de gemeente Voorst	Gerard Vrieling
20	Het magische van biologisch boeren	Ineke van der Vegte - van Asselt
27	Een mens is pas vergeten als zijn naam vergeten is	Jack Damen
28	Twintig merkwaardige percelen in het Gietelsche Broek	Marten Brascamp
34	Uitnodiging Algemene Ledenvergadering	Bestuur
35	Financieel jaarverslag 2019 en begroting 2020	Bestuur
36	Met de pen door Voorst	Hanneke Haaksma en Jan Lubberts

BEZOEKERS- EN STUDIERUIMTE

Postadres: Postbus 170, 7390 AD Twello
Bezoekadres: Dorpsstraat 11a
Ingang aan de Dorpsdwaarsstraat
Geopend: dinsdag en woensdag van 9.00
tot 16.00 uur en verder op afspraak
Telefoon: 0571-277090
E-mailadres: info@okvvoorst.nl
Website: www.okvvoorst.nl

LIDMAATSCHAP

De jaarcontributie bedraagt € 20,00 per persoon; voor gehuwden of partners woonachtig op hetzelfde adres € 25,00
Aanmelding lidmaatschap en wijzigingen van adres en/of lidmaatschap via administratie@okvvoorst.nl

REDACTIE KRONIEK 2020-01

Martin Rothengatter (eindredactie en opmaak),
Gerrie Groenewold, Ineke van der Vegte-van Asselt en Elsbeth Volker m.m.v. Frans C. Nelis (corrector)

REACTIES EN KOPIJ

kroniek@okvvoorst.nl
Nieuwe kopij inleveren voor 1 mei 2020

KRONIEK

Kroniek beoogt een breed georiënteerd informatiemedium van de Oudheidkundige Kring Voorst te zijn, een kwartaalblad van en voor de leden. Het verschijnt in de maanden maart, juni, augustus en november.

De redactie behoudt zich het recht voor om aangeboden artikelen - in overleg met de auteur - aan te passen. Daarnaast is de redactie niet verantwoordelijk voor onjuistheden en/of achterhaalde situaties in aangeleverde stukken. Aanvullingen, reacties en/of correcties zijn altijd welkom. De auteursrechten op gepubliceerde foto's berusten te allen tijde bij de rechthebbende. Noch de OKV, noch de redactie van de Kroniek aanvaardt aansprakelijkheid voor onrechtmatig gebruik van (foto)materiaal dat door derden ter publicatie is aangeboden.
Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan met goedkeuring van de redactie en de betreffende auteur(s).

VAN HET BESTUUR

Beste leden van de Vereniging Oudheidkundige Kring Voorst

EEN NIEUWE NAAM VOOR ONZE VERENIGING?

Op 2 april is onze jaarlijkse ledenvergadering in Brasserie Korderijnk te Twello.

Naast het jaarverslag komt wijziging van de statuten aan de orde. Een belangrijke vraag daarbij is of de naam OKV veranderd wordt. Al geruime tijd wordt er door leden op aangedrongen om de naam meer in overeenstemming te brengen met het aandachtsgebied van de vereniging: de geschiedenis van onze gemeente in woord en beeld. De OKV houdt zich niet actief bezig met archeologisch onderzoek en daarom is de naam 'oudheidkundig' eigenlijk niet logisch. Beter zou zijn 'historisch'. Een belangrijke reden om nu te besluiten tot een eventuele naamsverandering is het feit dat wij dit jaar beginnen met een nieuwe website als onderdeel van het project Cultuurhistorische Atlas en de bijbehorende webapplicatie. Deze webapplicatie zal het mogelijk maken om via internet ons archief beschikbaar te stellen aan geïnteresseerden. De naam van onze vereniging is daarbij de vlag die de lading moet dekken.

NIEUWE STATUTEN

Naast een voorstel voor een nieuwe naam, zal het bestuur ook een voorstel doen voor nieuwe statuten. De huidige statuten zijn sterk verouderd. Mede op advies van de notaris doen wij een voorstel voor nieuwe statuten. Per 1 maart ligt dit voorstel ter

inzage op ons kantoor. U kunt het voorstel ook aanvragen, per post of per email. Op onze jaarvergadering op 2 april zal het voorstel worden behandeld en in stemming worden gebracht. De agenda voor de ledenvergadering staat elders in deze Kroniek, alsmede het financieel overzicht.

ACTIVITEITEN

De komende maanden staan in het teken van de viering van 75 jaar bevrijding.

Ter gelegenheid hiervan heeft een redactieteam een speciale, extra Kroniek samengesteld met interviews, verhalen en beschrijvingen over de bevrijding. Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een aanzienlijke donatie van de Stichting Luikenfonds Gemeente Voorst. Wij zijn de Stichting daarvoor zeer erkentelijk.

De OKV organiseert tentoonstellingen, lezingen en filmavonden. De gemeente organiseert ook een aantal bijzondere activiteiten. Een overzicht staat ook in deze Kroniek.

HOGESCHOOL SAXION

Vanaf half februari doen studenten van Saxion, met begeleiding van vrijwilligers van de OKV, historisch onderzoek naar boerderijen en buurtschappen in onze gemeente. De resultaten van deze onderzoeken zullen in onze bibliotheek worden opgenomen en gepubliceerd worden.

Graag tot ziens op de ledenvergadering, op onze activiteiten, lezingen en op ons kantoor!

AGENDA

Door Gé Veen

De Oudheidkundige Kring Voorst verzorgt op donderdag 16 april 2020 een lezing in het kader van 75 jaar bevrijding!

Locatie is Brasserie Korderijnk in Twello. Aanvang 20.00 uur. Zaal open om 19.30 uur. Leden en niet leden gratis toegang.

SABOTAGEGROEPEN 1942

In de zomer en het najaar van 1942 werd de IJsselstreek opgeschrikt door twee spoorwegaanslagen en een groot aantal brandstichtingen. Verantwoordelijk hiervoor waren sabotagegroepen in Deventer en de gemeente Voorst. Zij onderhielden onderling nauwe contacten en maakten deel uit van een landelijk netwerk. In oktober van dat jaar bereikten deze acties het hoogtepunt. Lange tijd wisten de Duitsers niet waar ze de daders moesten zoeken. Verraad werd hen noodlottig.

ONDERWERPEN

Historicus Johan van der Veen houdt op donderdagavond 16 april 2020 een lezing over deze groepen. Op basis van uitvoerig onderzoek, onder meer in nog niet eerder geraadpleegde bronnen, zal hij ingaan op:

- De acties van deze groepen in onze regio, waaronder de spoorwegaanslagen bij Twello en de brandstichtingen in hooi- en korenmijten;
- De rol van Toon Kleinbussink, Gerrit Jan van 't Einde, de mysterieuze Frans de Wit en SD-inspecteur Berends;
- De samenstelling van de groepen;
- De samenwerking met de Nederlandse Volksmilitie in Rotterdam en de Hazemeyer-groep in Hengelo;
- Het verraad van binnenuit;
- De noodlottige afloop.

Hallo JUMBO

Twello, Michiel de Ruyterstraat 101 Binnendijk

KRONIEKPOST

GENEALOGISCHE DAG IN GORSSEL

Op zaterdag 6 juni 2020 van 10.00 uur tot 16.00 uur organiseert de Werkgroep Genealogie van de Historische vereniging De Elf Marken te Gorssel weer haar genealogische dag in de (PKN) kerk in Gorssel aan de Hoofdstraat 27.

Naast diverse stands over genealogie en heemkunde staat de familienaam KORENBLIK in de schijnwerpers. Het stamboomboek Korenblik is deze dag (tegen betaling) te verkrijgen.

WO2-CAFÉS BIJ U IN DE BUURT!

In Mijn Gelderland lezen we dat van 5 maart tot en met 15 april 2020 er verspreid over de hele provincie WO2-café's plaatsvinden in 17 Gelderse bibliotheken. Iedereen die een oorlogs- of bevrijdingsverhaal wil delen is van harte welkom. Omroep Gelderland is aanwezig en zal de meest bijzondere verhalen uitzenden. Het team van MijnGelderland is er ook bij en verzamelt verhalen voor op de website. Op 17 maart 2020, tussen 12.00 uur en 14.00 uur, zijn ze in Twello in de bibliotheek.

OMROEP GELDERLAND KOMT OP 10 APRIL NAAR WILP

Omroep Gelderland trekt dit voorjaar in het spoor van onze bevrijders door de Achterhoek en over de Veluwe. Ze maken twee live tv-uitzendingen per dag, er is een radio verslaggever en voor web en sociale media worden verhalen gemaakt. Op vrijdag 10 april is omroep GLD in Wilp.

18 JAAR GELEDEN: OOK VIRUSUITBRAAK IN CHINA

De wereld is de laatste weken in de ban van het coronavirus. Deze ziekte brak begin dit jaar uit in het Chinese Wuhan en verspreidt zich nu over de wereld. Achttien jaar geleden was er in China ook een grote uitbraak van een coronavirus. Het virus, bekend als SARS, hield de wereld vanaf het najaar van 2002 tot de zomer van 2003 in zijn greep. Lees verder in *IsGeschiedenis* van 5 februari 2020.

HOE DE KEVER ZIJN NAAM KREEG

Op de drempel van WOII, op Hemelvaartsdag, 26 mei 1938, legde Adolf Hitler in Fallersleben de eerste steen voor de bouw van de Volkswagenfabriek. In zijn toespraak zei hij dat de Volkswagen was geschapen voor de brede massa, die zich geen andere auto kon veroorloven, om tegemoet te komen aan haar mobiliteitsbehoefte en haar 'vreugde' te geven. De auto moest de naam hebben van de organisatie die zich inzette voor het volk om hen kracht en vreugde te geven namelijk 'Kraft durch Freude'. Dus werd het de 'KdF-Wagen'. Maar hoe kwam de Volkswagen aan de naam 'Kever'? Lees daarvoor verder op <https://historiek.net/de-zoektocht-naar-josef-ganz-en-zijn-kever/132135/>. Of lees het boek van Paul Schilperoord: 'De zoektocht naar Josef Ganz, de Joodse ontwerper van Hitlers Volkswagen'.

LILI JACOB

In Historiek van 28 januari 2020 lezen we over de foto's uit het Auschwitz Album van Lili Jacob. Ze was achttien toen ze in mei 1944 met een transport van Hongaarse Joden in het vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau aankwam. Tijdens de selectie op het perron werd ze van haar ouders gescheiden en bij de arbeidsgeschikten ingedeeld. De rest van haar familie werd vergast. Lili Jacob overleefde de oorlog. Ze werkte onder meer in het satellietkamp Gross-Rosen en werd later overgebracht naar Dora-Mittelbau, 640 kilometer verwijderd vanaf Auschwitz.

Toen ze werd bevrijd door de Amerikanen leed ze aan tyfus en werd overgebracht naar een ziekenbarak. In een kast naast haar bed vond ze daar het fotoalbum dat bekend zou worden als het 'Auschwitz Album'. Ze trof in het bijzondere fotoalbum ook foto's van haarzelf en haar familie aan. Lees verder in Historiek.

VAN DE LEDENADMINISTRATIE

Ab Peppelenbos

NIEUWE LEDEN

In december 2019 mochten wij als nieuw lid welkom heten de heer baron Schimelpenninck van der Oije uit Rotterdam. Tevens mevrouw Grevinga uit Voorst. In januari 2020 de heer en mevrouw Hekkert uit Terwolde. In februari de heer Linderhof uit Klarenbeek, de heer en mevrouw Horstink uit Koog aan de Zaan en de heer en mevrouw Bril uit Voorst.

JAAROVERZICHT

Na de forse toename van het ledenbestand in 2018 was het te verwachten dat er in 2019 een lichte terugval zou komen. Het aantal betalende leden daalde met 3% tot 890. De daling was in de meeste gevallen het gevolg van het overlijden van het lid.

Het adressenbestand van de OKV bedroeg per 1 januari 687 huishoudens, waaronder 37 niet contributie betalende, zoals adverteerders en zusterverenigingen en ereleden.

Van de eerder genoemde 890 betalende leden zijn er 731 woonachtig in de Gemeente Voorst (82%), in de omliggende plaatsen (Deventer, Zutphen en Apeldoorn) 54 (6%). De resterende leden (12%) wonen verspreid over Nederland en een enkeling daarbuiten.

CONTRIBUTIE 2020

De contributie voor 2020 (€ 20 voor een 1-persoonslidmaatschap en € 25 voor een lidmaatschap voor twee personen binnen één huishouding) zal voor de leden die hun contributie per incasso betalen, omstreeks 1 april van hun bankrekening worden afgeschreven.

Is uw bankrekening gewijzigd? Geef dat dan even door, bij voorkeur per mail, aan administratie@okvvoorst.nl. De facturen voor de leden die geen incasso-machtiging hebben afgegeven zullen ook begin april worden verzonden. Deze leden betalen € 2,50 extra voor administratiekosten.

ONLINE ARCHIEF

Vanaf afgelopen maand zijn de oude ver- trouwde DTB-boeken en andere archief- bestanden te vinden onder het kopje ONLINE ARCHIEF op onze website www.okvvoorst.nl. Daar zijn aan toegevoegd de Kronieken van de OKV van 1978 tot en met 2009 gedigitaliseerd en doorzoekbaar gemaakt door Jan Groenenberg. De latere Kronieken zijn natuurlijk nog altijd te vin- den in onze bibliotheek. Er is ook een op- tie LINKS toegevoegd, naar onder andere het Gemeentearchief Voorst met de mar- keboeken van de gemeente Voorst getran- scribeerd door Bernard van 't Erve, maar ook naar andere handige webadressen voor historisch onderzoek.

ERRATA

KRONIEK 3 VAN 2019

In Kroniek 3 van 2019 stond in de Kroniek- post het bericht dat de geschriften van de Diaconie van Twello, de kerk van Voorst en de NH Kerk van Twello binnenkort bij ons online bereikbaar zouden zijn. Deze geschriften liggen echter bij het Gemeen- tearchief Voorst en zijn niet openbaar toe- gankelijk.

VOORST 1818-2018

In het boek Voorst 1818-2018 staat op pagina 172 linksonder bij de foto van het bruidspaar per abuis de naam Klum- per-Vredegoor uit Klarenbeek. Dit is echter het echtpaar Willem Uenk en Aaltje Zegers van de Quabbenburgerweg in Terwolde. Zij trouwden op 12 november 1931.

REACTIES VAN LEZERS

Reactie van A.J. van den Beld uit Gorssel op het artikel over De Dernhorst in Kro- niek nummer 3 van 2019.

In de tijd dat ondergetekende daar in de buurt woonde (van der Feltzweg 68) en op- groeide, in de jaren 1940 en daarna, stond het bosje, dat gelegen was op of naast grond van boerderij de Gaote (van Roeter- dink), bekend als het Albertsbos. Later gaf de Hof van Twello er voor zijn Blote Voeten Pad de naam 'moerasbos' aan. Het was een rabattenbosje van populieren gelegen in een grondverzakking, een slenk. In vroe- ger tijden zal hier de oorspronkelijke Fliert gelopen hebben (dus niet de Fliert, zoals die op het kaartje op pagina 12 staat). Het bosje is vijf à tien jaar geleden verdwenen. De populieren waren toen kaprijp.

Reactie van de heer G.J. van Drimmelen, oudnotaris te Twello en opvolger van no- taris G.J. Bos op het artikel 'Met fietstas- sen vol geld door Twello' in Kroniek num- mer 4 van 2019.

De foto van het kantoor die bij het in- terview is afgebeeld is genomen na be- gin 1994 toen op het bord de naam Van Drimmelen & Noordman stond vermeld. In 2007 is de naam van de huidige notaris Slaghekke daaraan toegevoegd.

Het kantoor besloeg de ruimte op de par- terre links van de voordeur (gezien vanaf de Rijksstraatweg). De rest van het pand werd gebruikt als woonhuis door de fa- milie Blom en vanaf 1975 door de familie Bos. In 1990 is de uitbouw aan het kantoor gebouwd met daaronder een grote archief kelder. Vanaf 1995 is het gehele pand in gebruik als kantoor. De foto genoemd

Het notariskantoor zonder de uitbouw aan de linker kant.

‘Het archief op zolder’ is een foto van een kleine archiefruimte in de oorspronkelijke kelder van het woonhuis. Het archief werd tot 1990 opgeslagen op de enorme zolder. Om daar te komen liepen de mensen van kantoor door het woonhuis naar de tweede etage.

Tegenwoordig wordt het grootste gedeelte van het archief digitaal vastgelegd.

Reactie van de heer F.C. Nelis op de rubriek ‘Van onze zusterverenigingen’ in Kroniek nummer 4-2019 bladzijde 9.

In de tekst wordt gesuggereerd, dat Wilhelm Conrad Röntgen in Apeldoorn geboren zou zijn, maar in het artikel in Oud Apeldoorn Actueel schrijft Hans van de Water, dat Röntgen geboren is op 27 maart 1845 in Lennep, dat tegenwoordig een stadsdeel is van Remscheid in Nordrhein-Westfalen. Toen hij drie jaar oud was verhuisde het gezin Röntgen naar Apeldoorn,

waar in 1850 de vijfjarige Willy de eerste steen mocht leggen voor hun huis aan de Dorpsstraat, nu Hoofdstraat 171. Toen hij 17 jaar was, ging hij op kamers in Utrecht om daar te studeren. Vervolgens ging hij in Zürich studeren en werd daar door zijn medestudenten ‘Appeldorn’ genoemd.

De veertien (school)jaren in Apeldoorn hebben Röntgen tot Apeldoornner gemaakt. Zo liet hij op de titelpagina van zijn proefschrift (1869) vermelden: “Wilhelm Röntgen, von Apeldoorn Holland” en kwam hij in januari 1872 weer naar Apeldoorn om er – vanuit het ouderlijk huis – te trouwen. In 1873 vertrokken zijn ouders uit Apeldoorn na er 25 jaar gewoond te hebben.

Röntgen overleed 10 februari 1923 te München.

VAN ONZE ZUSTERVERENIGINGEN

Door Gerard Vrieling

oud Apeldoorn

Jaargang 26 nummer 6

ONTRUIMING APELDOORNSCHE BOS

In dit nummer een terugblik op de mensonterende ontruiming in januari 1943 van de Joodse psychiatrische inrichting bekend als het Apeldoornsche Bos. Sinds 1909 was aan de Zutphensestraat in Apeldoorn een Joodse psychiatrische kliniek. Eind 1942 besloot de bezetter de patiënten en een deel van het personeel op transport te stellen naar Auschwitz. Op die manier zou er ruimte vrijkomen voor 2.000 patiënten uit het westen van Duitsland. Het vervoer ging per trein. In de trein waren bijna 1000 mensen die bij aankomst in Auschwitz onmiddellijk werden vermoord. Deze gebeurtenis wordt dit jaar in Groot Schuyenburg herdacht met een tentoonstelling.

APELDOORN HANZESTAD?

Verder wordt er in dit nummer aandacht besteed aan een nieuw uitgegeven stripboek over het Hanzeverbond waarin ook Apeldoorn als niet Hanzestad toch een rol heeft gespeeld. In de Stentor van 14 januari 2020 is er aandacht besteed aan dit stripboek.

EVACUÉ UIT ARNHEM

De heer Rijk Bennis vertelt over zijn ervaring als Arnhems evacuë, die vanuit Apeldoorn na de oorlog weer terug reisde naar Arnhem. "Tijdens de terugtocht realiseren we ons dat we geconfronteerd

zullen worden met een zeer slechte thuis-situatie." In Arnhem aangekomen zien ze verlaten straten, huizen met open deuren en ingeslagen ramen. Vernielde huisraad ligt in de tuinen en op straat: doodstil, geen mens te zien.

Alles van waarde was gestolen en de rest vernield. Men kon weer helemaal opnieuw beginnen. De mensen werden in Arnhem geholpen weer een bestaan op te bouwen onder andere via hulp uit het Marshall-plan.

Uut 't Oldebroeck

Jaargang 40 nummer 1

Een bericht over geschiedenis op een moderne manier. Dit naar aanleiding van onderzoek met behulp van het systeem LIDAR. Met dit systeem zijn 23.000 foto's onderzocht. Op de website erfgoedgezocht.nl staat vermeld dat dit project zeer succesvol is geworden. Er zijn door vijftien vrijwilligers zo veel mogelijke grafheuvels, celtic fields (raatakkers) en houtskoolmeiers op de foto's gemarkeerd, dat er te weinig archeologen zijn om dit alles goed te onderzoeken. In totaal hebben 2063 mensen op de website meegespeurd naar Veluws archeologisch erfgoed. Nu is het plan om opnieuw met behulp van amateurarcheologen, vrijwilligers dus (ook u!) onder leiding van professionele archeologen, veldonderzoek te gaan doen.

Op de website 'erfgoedgezocht.nl' kunt u zich aanmelden. Ook hier geldt ook het gezegde: 'Veel handen maken licht werk'.

BRASSERIE - RESTAURANT

SINDS 1916

KORDERIJNK

Altijd de juiste sfeer

Stationsstraat 31

7391 EH Twello

0571 271851

info@korderijnk.nl

www.korderijnk.nl

DE TUINEN VAN
BOSCH
Natuurlijk!

Hoveniersbedrijf

Koppelstraat 42

7391 AK Twello

T 0571 27 04 73

info@detuinenvanbosch.nl

volg ons:

detuinenvanbosch.nl

AMBACHTELIJKE
BAKKERIJ
BRIL

De lekkerste
gevulde koeken,
Krentenbrood en Speculaas

Het ruim twee eeuwen oude pand van bakker Bril is nog steeds (na enkele verbouwingen) in gebruik.

Het pand staat op de monumentenlijst. De bakkerij bestaat meer dan 150 jaar en zoon Paul is de 5e generatie Bril.

Het bedrijf is tegenwoordig uitgebreid met een koffie/theeschenkerij waar fietsers en wandelaars een welkome pauze kunnen houden.

De bakkerij is geregeld doel van excursies. Er gaan dan steevast eigengemaakte producten mee naar huis.

Foto uit 1960, bakker Bril met de bestelauto op weg om brood te bezorgen

Bakker Bril Voorst

Rijksstraatweg 24, 7383 AR Voorst, 0575-501271
www.bakkerijbril.nl info@bakkerijbril.nl

PROGRAMMA

75 JAAR VRIJHEID IN DE GEMEENTE VOORST

Door Henk Wolters

In het kader van 75 jaar vrijheid organiseert de OKV een aantal activiteiten in de Gemeente Voorst.

Vanaf 22 februari - Bibliotheek Twello
TENTOONSTELLING '75 JAAR BEVRIJDING'

Hiervoor zijn veel materialen en voorwerpen verzameld die te bekijken zijn. Voorwerpen zijn ook ingebracht door inwoners uit de gemeente. Er zijn verschillende thema's, zoals het verzet, het dagelijks leven in oorlogstijd en natuurlijk de bevrijding. Leerlingen uit de bovenbouw kunnen een quiz doen.

14 maart 14.00 uur - De Kribbe in Wilp
OPENING TENTOONSTELLING WOII

De OKV opent in samenwerking met De Kribbe de tentoonstelling WOII. Dit is een permanente tentoonstelling die is samengesteld uit fotomateriaal en brochures. Ook zijn er materialen en voorwerpen uit de oorlog te zien. Deze tentoonstelling loopt tot en met de tweede helft van september.

15 maart - De Kribbe in Wilp
DE BEVRIJDING VAN DE GEMEENTE VOORST

Audiovisuele presentatie over de bevrijding van de gemeente Voorst door Bert en Ina Visser.

Vanaf 15 maart tot eind augustus iedere 3e zondag van de maand - De Kribbe in Wilp
FILMS EN LEZINGEN OVER DE OORLOGSJAREN

Vanaf 14.00 uur afwisselend een lezing dan wel een film over de oorlogsjaren.

17 maart van 12.00 uur tot 14.00 uur - Bibliotheek Twello
BIJZONDERE VERHALEN EN OBJECTEN UIT DE TWEDE WERELDOORLOG

Twee uur lang zijn hier bijzondere verhalen en objecten uit de Tweede Wereldoorlog te horen en te zien. Dit wordt georganiseerd door de Stichting WO2GLD en Rijnbrink.

Woensdag 1 april
SPECIALE EDITIE VOORSTER NIEUWS
Gewijd aan de oorlog en bevrijding.

Donderdag 2 april
EXTRA KRONIEK: 'OORLOG EN VREDE IN DE GEMEENTE VOORST'

Met tot nu toe ongeschreven verhalen over oorlog en bevrijding. Een prachtige uitgave in woord en beeld uitgevoerd door de OKV. Voor de leden van de OKV komt dit boekje gratis beschikbaar. Er kunnen voor familie en anderen extra exem-

April 1945: Canadese soldaat in het centrum van Twello. Op de achtergrond het toenmalige gemeentehuis.

plaren gekocht worden voor € 5,- per stuk. Tijdens de diverse activiteiten van de OKV zal een stand aanwezig zijn waar extra exemplaren te koop zijn.

10, 11 en 12 april

OPERATION CANNONSHOT

Met medewerking van Omroep Gelderland. Nadere informatie volgt in de media.

16 april aanvang 19.30 uur - restaurant Korderijnk Twello

LEZING OVER HET VERZET IN DE GEMEENTE VOORST EN DEVENTER

Door de heer Van der Veen

17 april om 15.00 en 19.00 uur - Dorpshuis Terwolde

21 april om 15.00 en 19.00 uur - Bibliotheek Twello

23 april om 15.00 en 19.00 uur - Dorpshuis te Voorst

ORIGINELE FILMS VAN HET CANADESE LEGER IN VOORST

Een originele film over het verloop van de bevrijding in onze gemeente. Het zijn films gemaakt door het Canadese leger tijdens de acties.

Na de zomervakantie

DE WEDEROPBOUW VAN NEDERLAND

Het verhaal van de wederopbouw komt na de zomervakantie aan de orde. Hier volgen nog nadere mededelingen over.

2 augustus - Vliegveld Teuge

HERDENKING VAN DE AANKOMST VAN DE PRINSESEN

Dit is een live gebeuren, zoals dat in 1945 plaatsgevonden heeft. Tijd en plaats wordt gepubliceerd in de media.

75 JAAR
VR/VJHEID
VOORST

DE ZWARTE KOLK

Door Hans Hermesen

Tussen 1977 en 2000 schreef Hans Hermesen als regiocorrespondent van het toenmalige Deventer Dagblad ruim 100 artikelen over de historie van actuele nieuwsonderwerpen in de gemeente Voorst. Veel van die artikelen worden nog steeds gebruikt als bron voor andere geschiedkundige publicaties. Een van de allereerste dagbladartikelen kwam eind 1980 tot stand en ging over de historie van de toen af te breken boerderij de Zwarte Kolk in de Wilpse Achterhoek. Het stuk verscheen op dinsdag 20 januari 1981 in de zogenaamde Veluwe-editie van het Deventer Dagblad. Op verzoek van de redactie van de Kroniek wordt hieronder – bijna 40 jaar later - nog eens ingegaan op de geschiedenis van de Zwarte Kolk en de afbraak van dit markante boerenhuis.

'OLDE KAST'

“Iedereen déé veurbie kumpt zegt: da’s noe jammer. Moar d’r ist er geen ene bie den in zo’n olde kast wil wonen.” Dat was de kernachtige boerentaal van Harm Biesterbosch toen hij het in december 1980 had over de op handen zijnde afbraak van zijn historische boerenhuis de Zwarte Kolk aan de Zwarte Kolkstraat 48 in de Wilpse Achterhoek. Hij was geboren op de boerderij die hij samen met zijn broer Willem tot het laatst toe had bewoond. Beiden behoorden ze tot de laatste vertegenwoordigers van een oude boerencultuur die toen op zijn einde liep. Net als hun grootvader en vader hadden ze op de Zwarte Kolk de koe nog met de hand gemolken en met de zeis het gras gemaaid. Maar de schaalvergrotingsplannen van Mansholt hadden

De boerderij van Harm en Willem Biesterbosch aan de Zwarte Kolkstraat 48 in Wilp Achterhoek.

daar een einde aan gemaakt: in 1980 boerden de gebroeders Biesterbosch al enige jaren niet meer. Ze vormden de achterhoede van een boerenstand die vaak al sinds generaties was geworteld in de eigen streek. Ze hadden een band met het huis en de grond; en tijd om daar over te vertellen. Niettemin verruilden de gebroeders Biesterbosch hun monumentale geboortehuis in 1980 zonder zichtbare spijt voor de bungalow die tegelijk met de afbraak van de oude kast verrees op hetzelfde perceel aan de Zwarte Kolkstraat. Het comfort van een nieuw huis won het bij hen moeiteloos van de ongemakken van 'd'n oude kast'.

OUDERDOM ONBEKEND

Monumentale boerenhuizen als de Zwarte Kolk waren in 1981 nog niet beschermd. Een gemeentelijke monumentenlijst bestond nog niet. Een monumentenverordening was nog in de maak. De gemeentelijke zorg voor waardevolle boerderijen beperkte zich nog hoofdzakelijk tot het herstel van rieten daken. Restauratie was dan ook geen onderwerp; een bouwhistorische rapportage kwam er niet aan te pas. Over de ouderdom van boerderij de Zwarte Kolk was bij de afbraak in 1981 dan ook niet veel bekend. In zijn laatste versie dateerde het boerenhuis wellicht uit de 18e of 19e eeuw met mogelijk oudere onderdelen. Zeker is dat de inwendige structuur van het pand bij de afbraak al vrij lange tijd in een weinig gewijzigde staat verkeerde. Daarin verschilde het reeds toentertijd van menig ander oud boerenhuis in de gemeente Voorst.

KRUKHUIS

In zijn laatste verschijningsvorm was de Zwarte Kolk een zogeheten krukhuisboerderij. Het laag aflopende rieten dak van de deel liep aan de straatzijde in de volle lengte van 23 meter door tot over het voorhuis. Maar aan de andere zijde – in dit geval de noordzijde – was de voorgevel van het woonhuis uitgebouwd. Daardoor ontstond een voor krukhuisen karakteristieke L-vormige as. De gemeente Voorst kende vanouds meerdere van zulke krukhuisen. Er gingen fraaie exemplaren verloren zoals het Hoge Vonder te Teuge, de Kleine Pannekoek en de Boerenkamp in Wilp-Achterhoek, Groot Soeren en de Hof te Noord-Empe onder Voorst en de Snenge bij de Posterenk. Maar sommige bestaan – al dan niet als burgerwoning – nog heden ten dage zoals het Hoge Huis te Nijbroek, Potgieters Pol op De Vecht, de Beukelaar op Teuge, de Kempe in Gietelo, de Schralemate onder Wilp en Groot Bornink en het Veen in de oude Voorsterbuurschap Noord-Empe.

In de uitbouw van de Zwarte Kolk – gelegen ter rechterzijde van de voordeur en gang – bevond zich de opkamer. Deze opkamer moet ooit een min of meer zelfstandige functie hebben gehad. Er zaten twee bedsteden in. Verder was er kort voor de afbraak nog een betegelde schouw met een haardplaat. En de noordelijke wand van de uitgebouwde opkamer toonde bouwsporen die erop duiden dat het vertrek ooit via een eigen buitendeur te betreden was geweest. Onder de opkamer bevond zich een gewelfde kelder. Die kelder was volgens Harm en Willem Biesterbosch bij het bevrijdingsgeweld in april 1945 groot

genoeg geweest om aan 16 buurtbewoners tegelijk een veilige schuilplaats te bieden.

MACHTIGE SCHOUW

De uitgebouwde opkamer werd door een via de voordeur toegankelijke gang gescheiden van de grote (woon)keuken of bestekamer. Die lag ter linkerzijde van de gang. Vanuit dit woonvertrek kon je slechts door één schuifvenster naar buiten kijken. In de tegenoverliggende kastwand waren net als in de opkamer twee bedsteden ingebouwd. Het beeld van de grote keuken werd bepaald door zware eiken balken aan het plafond en een machtige schouw van 3,25 meter breed en ruim één meter diep. Deze schouw was aangebracht in de scheidingswand tussen de woon"kökken" en de aangrenzende bijkeuken of "geute" zodat beide vertrekken dezelfde schoorsteen deelden. Voor het overige had de woonkeuken in 1980 zijn meeste sier verloren. De grote schouw was ontdaan van

de grote haardplaat en haardtegels. En de stenen estriken die ooit de kamervloer bekleedden waren vijftig jaar voordien al vervangen door planken. Bij die vervanging was volgens Harm Biesterbosch onder de vloer nog een oude aarden kruik aangetroffen. Het leegschudden liep uit op een teleurstelling: de kruik bleek leeg.

NAAM

De Zwarte Kolk ontleende zijn naam aan een omstreeks 1950 gedempte kolk die lag aan de overkant van de Zwarte Kolkstraat net voor de afsplitsing van de Blankenhuisweg. De kolk werd in de buurt gekend als de Zwarte Kolk. In het verleden was hij vermoedelijk gebruikt als drenkplaats voor het vee. In de herinnering van Harm Biesterbosch was het "een gat, diep genoeg umme in te verzoep'n". Kinderen uit de buurt was het dan ook verboden op de kolk te schaatsen. Dat mochten ze wel op de tegenovergelegen Niënhuus Delle: een nog steeds bestaande laagte met water en

Boerderij de Zwarte Kolk met schuur en kolk op de kadastrale kaart van 1832.

hakhout die zijn naam dankt aan de iets verderop gelegen boerderij Nijenhuis van Tijhuis. Waarschijnlijk hield de naam van de Zwarte Kolk – net als de gelijknamige kolk langs de straatweg achter bakker Bril te Voorst - verband met de diepte van de kolk. Maar wellicht bestaat nog een andere naamsverklaring. Omstreeks 1600 was een zekere Winolt Swarten bezitter van een naburige boerderij die lang bekend bleef als de Winolt Swarten hofstede. Niet valt uit te sluiten dat deze Swarten ook eigenaar was van de kolk met bijhorende (weide)grond die evenals zijn boerderij naar hem was vernoemd: de Winolt Swarten Kolk of kortweg Swarten Kolk. Maar dit staat niet vast.

OUDE HISTORIE

Boerderij de Zwarte Kolk was een oude boerenplaats. Weliswaar werd de Zwarte Kolk onder die naam pas voor het eerst genoemd in het Wilpse doopregister uit 1698 maar de historie van de boerenonderzetting ging veel verder terug. De boerderij veranderde in de loop van de geschiedenis enige keren van naam – Backershofstede, Kleine Hinde en Zwarte Kolk - en onder de oudst bekend naam van Backershofstede werd de plaats al genoemd in een register uit 1493. Waarschijnlijk lag de oorsprong nog verder terug: de Backershofstede was een tijsgoed hetgeen erop kan duiden dat de boerderij dateerde uit de ontginningstijd van de Wilpse Achterhoek. Dat kan corresponderen met de verklaring van Harm Biesterbosch dat bij de bouw van het naastgelegen pand van bakker Biesterbosch ooit sporen waren aangetroffen van een gracht of afgegraven omwalling.

Bij oude ontginningen waren zulke werken niet ongewoon. Zo was er in 1675 op Teuge nog een hofstede in de buurt van de Bolkhorst die lag binnen “afgegraven ronde wallen”.

GROOTSTE BOERENPLAATS

Ook de oorspronkelijke omvang van de Zwarte Kolk duidde op hoge ouderdom. Onder zijn oude naam Backershofstede telde de boerderij in 1529 – blijkens een register van veetelling uit dat jaar - genoeg de grootste veestapel van Wilp: negen paarden, drie veulens, acht koeien, tien vaarzen, negen varkens en 52 schapen. En in 1648 hoorde de boerderij in oppervlakte tot de grootste van het kerspel Wilp: 38 morgen ofwel 32 hectare waarvan twintig morgen weiland en veertien morgen bouwland. De overige vier morgen was nog onontgonnen heidegrond met houtopstand; de naam van het achter de Zwarte Kolk gelegen boerenhuisje ‘t Heetveld herinnerde nog aan die tijd.

De oorspronkelijke omvang van de Zwarte Kolk ging omstreeks 1700 verloren door financiële problemen van eigenaar Jacob Bresser. De Bressers vormden tot ver in de 19de eeuw een welvarend boerengeslacht in Wilp en omgeving en zij exploiteerden grote bedrijven zoals ‘t Holt, de Pickershorst en de Grote Vundelaar. Maar Jacob Bresser overspeelde zijn hand met de aankoop van de Zwarte Kolk. Van de naburige herbergier Arent Arents leende Bresser bij wijze van rentekoop 1100 carolusguldens die hij nimmer afloste. Zijn schoonzoon Bartold Krijt legde in 1706 beslag op de Zwarte Kolk toen schoonpa Bresser na drie jaar nog geen betaling had

gedaan van de morgengave van 600 gulden die hij schoonzoon Krijt bij diens huwelijk had beloofd. Toen Jacob Bresser in 1711 stierf werd zijn nalatenschap failliet verklaard waarna de curatoren de Zwarte Kolk in 1713 in een openbare veiling (vermoedelijk) perceelsgewijs verkochten.

IN STADSE HANDEN

Het huisperceel met bijhorende gronden werd bij de veiling van 1713 voor 2010 gulden gekocht door de Deventer burger-luitenant Frans Jacobsen. De omvang werd niet vermeld maar uit het markenboek van Aarderbroek blijkt dat van de oorspronkelijke boerenplaats in 1755 nog ongeveer 15 hectare was overgebleven. Daarmee correspondeert dat de Zwarte Kolk in 1749 niet meer werd gerekend tot de grootste boerenplaatsen van Wilp: voor de belasting op stookplaatsen werd de boerderij gekwalificeerd als een zogenaamd half erf. Tot 1769 bleef de Zwarte Kolk een pachtboerderij van Deventer stadsnotabelen. Na Frans Jacobsen kwam de Zwarte Kolk in bezit van Izaak Wagterveld, een vaandrig uit de burgerschutterij van Deventer met een huis aan de Nieuwmarkt. Na diens dood in 1750 bleef de Zwarte Kolk in handen van zijn weduwe Cornelia Winolds of Winoldi en hun zoon Willem Wagterveld. In 1757 werden de rechten in de Zwarte Kolk door een legaat van de weduwe Winolds verdeeld over haar acht neven en nichten. Al een jaar later kocht één van hen de rest uit. Dat was de gefortuneerde koopman Hendrik Budde II die ook eigenaar was van het nog bestaande familie-buiten 't Buddezand aan de Voordersteeg. Budde overleed in 1767 op 98-jarige leef-

tijd waarna zijn erfgenamen de Zwarte Kolk in 1769 voor 2000 gulden verkochten aan de Wilpse kistenmaker Johannes Hermesen. Mogelijk had de zelfstandige opkamer in het uitgebouwde voorhuis iets te maken met de periode waarin de Zwarte Kolk een Deventer pachtboerderij was. Bij sommige Voorster pachtboerderijen vormde die opkamer immers het vertrek dat door de Deventerse of Zutphense landeigenaar werd gebruikt als periodiek zomerverblijf of als winters jachtverblijf. Maar uit de gedocumenteerde historie van de Zwarte Kolk bleek niets van zo'n landheerskamer of 'lanterskamer'.

In de 19e eeuw kwam de Zwarte Kolk nog één keer in stadse handen. Omstreeks 1835 verkocht timmerman Jan Slot de boerderij aan de Zutphense luitenant-kolonel mr. Peter Frederik Christiaan Brunings. Brunings was van 1815 tot 1826 lid van het Gerechtshof te Paramaribo geweest waar hij ook nog even werkte als arbiter bij het gerechtshof "ter beteugeling van de slavernij". In 1826 werd hij benoemd tot commandant van de stad Zutphen en in 1835 stichtte hij in Voorst het nog bestaande buitengoed Beekzicht aan de Voorsterbeek waar hij in 1843 overleed. Zijn zoons, commissionairs in effecten aan de Beukerstraat te Zutphen, lieten de Zwarte Kolk met 13 bunder grond in 1861 openbaar veilen bij hotel Van Enter in Twello.

BIESTERBOSCH

Het huisperceel werd voor 3510 gulden gekocht door de 27-jarige Wilpse landman Gradus Blom. Hij kocht er ook nog twee percelen grond bij. Enige jaren voor zijn

dood in 1910 droeg Blom de Zwarte Kolk over aan zijn schoonzoon Gradus Biesterbosch. Gradus was de grootvader van de ongehuwde broers Willem en Harm Biesterbosch die in 1980 - 120 jaar na de aankoop door hun overgrootvader - besloten tot de afbraak van het historische boerenhuis.

HERBERG DE LAATSTE STUIVER

Na de afbraak brachten de gebroeders Biesterbosch op hun nieuwe huis een naambord aan. Daarop stond niet de naam de Nieuwe Zwarte Kolk maar de naam D'n Lesten Stuyver. In het dagbladartikel van 20 januari 1981 hadden zij namelijk iets gelezen wat tot hun verbeelding sprak: hun voorouderlijke boerderij kende niet alleen een lange historie van agrarische bedrijfsuitoefening, maar de Zwarte Kolk was onder de aansprekende naam 'De Laatste Stuiver' ook jarenlang een herberg geweest. Die naam werd voor het eerst opgetekend in 1698. In de kerk

van Wilp werd toen een kind gedoopt van Hendrik Wendels en Fenneke Willems, die volgens koster Rensen woonden "In den Lesten Stuyver ofte Swarte Colck". Deze typische herbergnaam duidt erop dat boerderij de Zwarte Kolk in 1698 ook in gebruik was als herberg. Ruim 50 jaar later werd dat bevestigd toen in het haardstedenregister van 1749 de Zwarte Kolk werd aangeduid als 'herberg'. Willem Jansen was er de boer-herbergier en hij had liefst vier meiden en knechten in dienst. Dat kan er op duiden dat de herberg welbekant was. Onwaarschijnlijk is dat niet: de Zwarte Kolkstraat was een oude lokale verbindingsweg tussen de Veluwe en de handelssteden Deventer en Zutphen waarlangs ook al in de 15e en 16e eeuwen herberg-boerderijen als de Pletse en de Post waren gelegen. Bij de afbraak van de Zwarte Kolk leek niets nog te herinneren aan de herberggeschiedenis. Mogelijk hield de opkamer er verband mee maar dat is onbekend.

Boerderij de Zwarte Kolk gezien van de achterzijde.

Goed is te zien dat het voorhuis aan deze kant is doorgebouwd en de kap hoger is dan het achterhuis waarvan de kap ver doorloopt naar onderen.

Misschien is het tegenovergelegen boerenhuis nog een relict uit de herberghistorie. Het huis ligt zo strak tegen de weg aan dat men er gemakkelijk een oorspronkelijke doorrijschuur in kan zien. Dat correspondeert met het feit dat het in oorsprong een schuur was die – zoals ook Willem Biesterbosch nog wist van horen zeggen – ooit behoorde bij de Zwarte Kolk. De schuur werd in 1834 verbouwd tot het huidige boerenhuis dat in de 19e eeuw gekend werd als de Kleine Zwarte Kolk. Of het een herinnering is aan de oude herberg is onzeker. Voorlopig moeten we het doen met het houten naambord op het nieuwe huis.

Het nieuwe huis 'den lesten stuyver' waar Harm en Willem Biesterbosch de jaren na de afbraak van boerderij de Zwarte Kolk gewoond hebben.

KAMPEREN BIJ DE BOER

camping de Polmate

Melkleenweg 4 Terwolde
info@campingdepolmate.nl www.campingdepolmate.nl

Ontdekkend op weg

Wij gidsen in het wisselende stroomgebied van de IJssel met dijkhuizen, landgoederen, kastelen en vroege ontginningen van landbouw en veeteelt. Wij laten Veluwe, Salland en delen van de Gelderse Achterhoek zien in ieder jaargetijde en vertellen de verhalen en sagen die in deze gebieden de ronde doen.

Ieder jaargetijde maakt de streek net weer anders. Ontdekken we nieuwe plekken en vergezichten. Boerderijen met lanterkamers te kust en te leu. Verhalen van bijzondere momenten, personen en gevechten om bezit. Dat is wat Veluwe, Salland en Gelderse Achterhoek u bieden, eeuwen van grootse waarde voor streek en mens.

"De gids stapt bij u in en neemt de tijd om tijdens de rondrit te vertellen over omgeving en mens."

Een toer duurt maximaal 2 uur.

info@zedwell.nl T 06-53 67 85 62

www.zedwell.nl

expert Twello

GEBEURTENISSEN IN DE GEMEENTE VOORST

Door Gerard Vrieling

Door de eeuwen heen zijn er in de gemeente Voorst leuke en minder leuke voorvallen geweest die de krant hebben gehaald. De komende tijd wil ik hier wat aandacht aan gaan schenken en zo af en toe in Kroniek hierover berichten.

SCHOOL IN VOORST

Op 22 juni 1816 werd in de Arnhemsche Courant door het gemeentebestuur een advertentie geplaatst voor de aanbesteding van sloop van de oude en de opbouw een nieuwe school in het dorp Voorst.

Dit zou dan de tweede nieuwe school worden in het dorp Voorst. Deze school zou dienst doen tot 1908 toen er weer een ander gebouw kwam, dat nu het Dorpshuis is in Voorst.

ONDERWIJZER GEVRAAGD

In 1882 zocht het gemeentebestuur een (hulp)-onderwijzer voor de dorpschool te Voorst. Hiervoor werd in Het nieuws van den dag - kleine courant op 14 februari 1882 onderstaande advertentie geplaatst. Bovendien werd vermeld wat men per jaar zou verdienen.

In de gemeente Voorst, standplaats Voorst, wordt tegen 1 Mei a. s. een Onderwijzer(hulp)gevraagd. Jaarwedde f 500, bij meer dan 2jarig bezit der akte f 600 en bij bezit der akte van Hoofdonderwijzer f 700.
Adres aan den Burgemeester te Twello.

De trein die gisteravond te 10.27 van Apeldoorn naar Deventer vertrok, is te Twello wegens verkeerd spoor op de veelading gelopen. Persoonlijke ongelukken hebben gelukkig niet plaats gehad. De schade aan materieel en veelading is nogal aanzienlijk. 's Nachts te 2 uur kwam de trein eerst te Deventer aan.

TREINONGELUK TWELLO

In de Kroniek nummer 2 heeft een verhaal gestaan over een ernstig treinongeluk bij het station Twello.

Heel toevallig ontdekte ik bovenstaand krantenberichtje uit 1893 in de Apeldoornsche Courant. Het kwam blijkbaar vaker voor dat het wissel niet goed stond. De veelading was vermoedelijk bestemd voor de slachterij en slagerij van de broers Mozes en Jacob van Spiegel aan de Rijksstraatweg. Pas in 1916 is er sprake van het bouwen van een grote exportslachterij aan het spoor op kerkegrond, het Kerkenhofstede.

Bronnen:

- Apeldoornsche Courant 04/11/1893
- Van Vleeschhousers en Spekslagers- Milly Westers-huis-Duvoort

HET MAGISCHE VAN BIOLOGISCH BOEREN

Door Ineke van der Vegte -van Asselt

Een mooie nazomermiddag eind september. De zon staat al wat lager boven het weiland en is nog aangenaam warm, je kunt zo heerlijk buiten lopen. Daar profiteren de varkens ook van, ze nemen een modderbad aan de rand van het weiland en scharrelen heel tevreden en rustig rond. Ik ga op bezoek bij Harm Barmentloo, biologische varkensboer. Hij wil graag zijn bedrijf laten zien en daarover vertellen.

NOG NIET VERGETEN

Maar voor we naar de varkens en de stallen gaan, trek ik eerst een overall en laarzen aan. De MKZ is nog niet vergeten, hygiëne blijft belangrijk. Dat zie je hier op het bedrijf overal: de ontvangstruimte met schone overalls en de laarzen op een rijtje, de wasmachine en buiten een schoon ruim erf, een mooie tuin en frisse stallen, super georganiseerd zoals Harm het noemt.

STRO EN RUST

Van buiten gezien lijken de stallen er al lang te staan en dat beaamt Harm ook. Maar als de deur opengaat, treed je een andere wereld binnen. In de ruime kraamhokken liggen de zeugen rustig met hun biggetjes op stro. “Kijk, op het stro liggen de dieren er veel mooier bij”, zegt Harm.

In de kraamhokken hebben de zeugen dubbel zoveel ruimte als bij de traditionele varkenshouderij. Verderop in een

hok liggen de kleine biggetjes onder een warmtelamp. In de andere hokken dartelen de grotere biggetjes rond die nog niet afgespeend zijn. Ze rennen naar buiten als we dichtbij komen, maar komen even later nieuwsgierig weer terug naar binnen. Het lijkt alsof de zeug een biggetje naar buiten duwt dat in het hok zijn behoefte wil doen. Varkens zijn heel zindelijke dieren en dat zie je hier, het zijn schone varkens op mooi droog stro. En....je ruikt hier geen varken!

De biggetjes liggen de eerste weken lekker in de warme couveuse. Als ze honger hebben zoeken ze de moederzeug op

ZO WAS HET NIET ALTIJD

De vader van Harm had koeien en varkens en Harm was aanvankelijk veeboer. Samen met zijn broer Albert heeft hij het bedrijf overgenomen en hij werd varkenshouder. De tijden veranderden en de gedachten gingen over hoe het in de toekomst zou gaan want: “zo kan het niet verder, we zijn te klein om een inkomen te verkrijgen”, zeiden de broers tegen elkaar. De keus was, groter worden met het bedrijf, tot 800 zeugen. “Maar dat wilden we niet.” Een andere keus was stoppen met het bedrijf: er was nog een regeling geldig tot 2020. Ook dat was geen optie: “we waren nog te jong om te stoppen en wilden nog graag werken.”

TOEVAL?

Harm en zijn broer Albert raakten bij toeval in gesprek met een nieuwe vertegenwoordiger van de veevoerfabrikant. Hij vertelde hen over een mooi bedrijf bij Lunteren met een andere bedrijfsvoering, een biologische varkenshouder. Harm en Albert besloten dat het nooit kwaad kon om te gaan kijken. Ze dachten een soort ‘spinnenkopboer’ met geitenwollensokken te ontmoeten, maar niets was minder waar! “We zagen een supermooi, hagelnieuw, groot modern bedrijf. Echt supermooi!” vertelt Harm.

Na het bezoek keken mijn broer en ik elkaar aan, we waren meteen om en riepen: “dat gaan wij ook doen.”

HET BEDRIJF OMZETTEN

Dat was niet zo eenvoudig. De plannen werden gemaakt, er werd gerekend en opnieuw gerekend tot achter de komma.

De gesprekken met de bank waren ook niet eenvoudig, men ging nog uit van een traditionele bedrijfsvoering en daar worden andere berekeningen voor gemaakt dan voor het biologisch varkens houden. Advies en goede raad van De Groene Weg en een bedrijfscoach hielpen de broers verder. Er klonken wijze woorden als, zorg dat je zelf de regie blijft houden. Of zoals een biologische rundveehouder het verwoordde: “Blijf boer, een idealist gaat naar de bliksem.” Met andere woorden, het moet economisch uit kunnen. Ook de benodigde vergunningen aanvragen en verkrijgen nam tijd. Uiteindelijk begon de verbouwing in 2017.

MARKTWERKING EN EEN EERLIJKE KOSTPRIJS?

Door de druk van de marktwerking, stunt-prijzen en steeds goedkopere aanbiedingen in de supermarkten, moeten alle boeren, en dus ook varkenshouders, meer en meer produceren om hetzelfde inkomen te kunnen blijven verdienen. Die druk is enorm. Voor een eerlijke kostprijs zou moet meer betaald moeten worden door de consument en supermarkten. De bur-

De varkens in de stal met biologisch strooisel.

ger moet beseffen dat wat er in de winkel ligt, niet vanzelfsprekend is. Harm vertelt van zijn vakantie in Noorwegen waar een reisgenoot in een afgelegen winkel vroeg of er niet meer soorten brood waren dan wat er lag. Harm schaamde zich toen hij dat hoorde en dacht, beseft deze man, deze consument, wel wat er allemaal gebeurd is voordat het brood hier is.

DE GROENE WEG

Sinds 1981 ondersteunt De Groene Weg de boeren bij het grootbrengen van hun dieren. Boeren, die biologisch, duurzaam en kwalitatief hoog, op een ambachtelijke manier vlees produceren. De organisatie werkt nauw samen met haar boeren en streeft ernaar dat iedereen een goede boterham kan verdienen. Je kunt niet zomaar bij hen terecht, je moet aan bepaalde eisen voldoen en je mag leveren als zij afzet hebben. Een mooi bord, teken van die samenwerking met De Groene Weg hangt aan de ingang bij de stal buiten. De organisatie is een ketenregisseur en heeft grip op alle schakels tussen boer en consument. Dat betekent ook dat men in de slagerij pre-

cies weet waar het vlees vandaan komt. Om mij een idee te laten krijgen waar het over gaat vraagt Harm mij: "Weet je hoeveel varkens per week geslacht worden in Nederland?" Hardop denkend zeg ik: "Er zijn 6 miljoen varkens in Nederland, worden er dan misschien 300.000 per week geslacht?" "Klopt, maar hoeveel daarvan zijn biologisch?" Ik heb geen idee. Harm antwoordt: "Minder dan 1 procent!"

Dat betekent ook dat er eisen worden gesteld aan de werkwijze, het dierenwelzijn en de bedrijfsvoering van boeren. "Prima," vindt Harm, "daardoor krijg ik een goed inkomen!". Er is dus nooit overproductie, er is altijd een vragende markt en zo houd je de prijzen in stand. En daar betaalt de consument een eerlijke kostprijs voor bij de (biologische) slager.

AAN DE SLAG IN 2017

"Toen de dieren weg waren en de stallen leeg, konden we aan de slag. Alle hokken die in de oude stallen waren, zijn gesloopt. Met dat materiaal hebben we nieuwe grote hokken kunnen maken. In die tijd ging het niet zo goed met mij, ik had een

De varkens helemaal in hun element; een fijne modderpoel om af te koelen. De varkens hebben een vrije uitloop naar een weiland en de poel.

nieuwe knie nodig, ik heb toen heel veel zittend getimmerd”, vertelt Harm. Een buitenrooster met een grote put werd aangelegd. Daar kan meer dan 50 kuub mest in. In de wei werd een modderpoel gegraven (dat hoort bij de eisen van het biologisch boeren). Aan de grote strostal hoefde niet zoveel te gebeuren, er ligt nu heel veel meer stro in (hoort ook bij de eisen) en er lopen de helft minder dieren. Er is zo veel meer ruimte voor elk dier wat de rust ook ten goede komt.

DE STALLEN WAREN KLAAR

Ruim, fris en superschoon lag alles te wachten op nieuwe varkens. Er werden Harm en Albert veel aanbiedingen gedaan uit allerlei streken en landen, zelfs uit Polen. Maar zij wilden Nederlandse varkens hebben. Na veel speuren en rondvragen bleek er een varkenshouder bij Tilburg te zijn die wilde stoppen.

Opnieuw was er sprake van een gelukkig toeval. Deze varkenshouder uit Tilburg bleek een topfokker te zijn. Hij wachtte totdat er iets geschikts voorbij zou komen, vertelde hij. Hij wilde zijn zeugenstapel alleen dan verkopen als zijn eisen werden ingewilligd. Zijn zeugen mochten niet naar

een stal waar al 800 zeugen zouden zijn, hij was bang dat zijn dieren dan ‘ondergesneeuwd’ zouden raken. Het bedrijf zou 2 tot 3 maanden leeg moeten hebben gestaan, zodat alle ziektes en narigheid er uit zouden zijn. En zijn dieren zouden goed verzorgd moeten worden. Harm en zijn broer konden voldoen aan al deze eisen. Het voelde alsof ze een lot uit de loterij hadden gewonnen, zo’n kans doet zich bijna nooit voor!

DE VERHUIZING

Hoe doe je dat? Alle 150 dieren in een grote vrachtwagen was geen optie, dat zou teveel stress geven. Bovendien kenden ze de nieuwe situatie niet, die moesten ze eerst leren kennen. Hoe zou dat rustig kunnen verlopen met een hele nieuwe zeugenstapel. Opeens had Albert een geweldig idee. “We gaan ze zelf ophalen.” Maar met een tractor naar Tilburg heen en terug was geen goed plan. Na wat zoeken werd een kleine vrachtwagen gekocht waar Harm met zijn gewone rijbewijs in mocht rijden. “Zo werd ik een trucker en dat had ik nooit gedacht!” zegt Harm breed lachend. Wekelijks haalde hij 7 of 8 afgespeende zeugen op. Thuis leerden ze al heel snel

Doorn & Van der Haar Computers

 www.doornvanderhaar.nl

Vestiging Vaassen
Wilhelminaweg 3
8171 EJ Vaassen
0578 - 57 58 56

Verkoop - Reparatie - Websites

 info@doornvanderhaar.nl

Vestiging Twello
H.W. Iordensweg 32A
7391 KB Twello
0571 - 29 80 80

Cloud - Onderhoud - Netwerken

hoe het poortje bij het voerstation werkte. En ze gingen naar de 'beer' (is de kunstmatige inseminatie, KI). Zo stroomden de nieuwe varkens mooi rustig in, vertelt Harm. Van 27 december 2017 tot 29 mei 2018 maakte hij wekelijks de reis naar Tilburg en terug naar huis. In de stal verliep alles rustig en mooi met de varkens. Als de varkens rustig en tevreden zijn, ben ik dat ook”, zegt Harm lachend. De verkopende varkenshouder bleek een superfijn mens te zijn vertelt Harm. Hij bleef betrokken bij zijn dieren. Zo maakte hij zich zorgen dat zijn varkens in een onverwarmde stal kwamen te staan. Maar toen hij het dikke pakket stro zag en zag hoe de varkens direct instinctief lekker diep in het stro kropen, was hij gerustgesteld. De dieren lagen er rustig en supermooi bij. Het stro waar de varkens op liggen moet ook biologisch zijn, ook dat is één van de eisen van de organisatie De Groene Weg. Ook de zakelijk kant verliep naar volle tevredenheid van beide partijen. Als er zeugen bij de stapel waren die niet meer naar de beer zouden gaan, werden ze erbij overgenomen. Het was

zo goed zaken doen met deze Brabander vond Harm en hij gaat nog af en toe zondags op de motor bij hem langs.

DE EERSTE BIGGEN

Toen kwam de tijd dat de eerste biggen op hun nieuwe biologische bedrijf geboren zouden worden. Tussen 16 en 18 april 2019 werden de eerste biggen geboren. “De hele dag liepen wij als twee volwassen kerels om het kraamhok heen: worden de biggen al geworpen, worden ze al geboren? Het was gewoon te gek, te mooi! Er werden 14 tot 16 soms, 20 biggetjes geworpen. We hebben toen meteen een foto naar De Groene Weg gestuurd. Na 40 dagen worden de biggen afgespeend en zijn ze ongeveer 13 kg. Dan moeten ze de voerbak leren gebruiken, dat gaat meestal ook snel. De biggen blijven onbenullig hard groeien, ze krijgen biologisch voer.” Voer dat gemaakt is van grondstoffen die niet genetisch gemanipuleerd zijn en biologisch verbouwd, dus zonder kunstmest en zonder bestrijdingsmiddelen. Harm had niet gedacht dat ze minstens zo hard groeiden als in de traditionele varkenshouderij. “Dat verraste mij echt!” zegt Harm nadrukkelijk.

DE GROTE STROSTAL

De enorme open stal is met heel veel stro gevuld. De stal heeft een vrije uitloop naar het weilte en de modderpoel. De varkens zijn gek op stro, meestal liggen ze er rustig en mooi bij. Maar tegen 5 uur in de middag lijkt het wel speelkwartier en dwarrelt het stro door de hele stal en rennen ze heen en weer. Tegenwoordig zijn er dus de helft minder dieren dan vroeger in de

zelfde stal en zij hebben de vrije uitloop naar buiten wat voorheen niet zo was. Als het stro uit de stal ververst wordt, wordt dat afgevoerd naar een biologische akkerbouwer. Later komt het stro van de nieuwe graanoogst weer in de stal. Een mooie kringloop binnen Nederland! Buiten is een modderpoel gegraven van bescheiden omvang maar door de varkens is de poel behoorlijk groter geworden. Harm zal een stuk moeten dicht gooien en dan zal het spel zeker weer opnieuw beginnen. De varkens hebben er groot genoeg in. Nieuwsgierig komen de varkens bij ons kijken en snuffelen als we in de stal staan te kijken en praten. Harm waarschuwt, “Wees voorzichtig. Ze zijn reuze sterk met hun snuit.” In de hitte zijn de varkens maar kort in de modderpoel. Ze hebben gauw last van hittestress. Ze kunnen alleen via hun snuit zweten. Ze zijn dan het liefst in de schaduw in de schuur. De mensen, de dames, kunnen een voorbeeld aan de dieren nemen. In januari kun je goed uit de wind in de zon gaan zitten. “Dat doen de varkens ook, maar niet in de hete zomer”, vertelt Harm lachend.

DE ZORGEN

Zorgen zijn er ook om de dieren. In een aparte stal wordt een kreupel varken verzorgd totdat het dier weer voer vreet, meestal komt het dan weer goed.

Er staat ook een varken met een navelbreuk. Die zou in de reguliere varkenshouderij afgemaakt moeten worden, maar het is een prima en gezond dier en kan later goed geconsumeerd worden.

Ook de zeug met baarmoederontsteking wordt apart verzorgd. In de biologische

bedrijven krijgen dieren in die gevallen een antibioticum. Maar de wachttijd is langer dan in de reguliere varkenshouderij. Ook worden de mannetjesbiggen verdoofd gecastreerd. “Daar ontkom je niet aan”, zegt Harm. “Een betere methode is er niet en niemand wil vlees van een beer (mannetjesvarken) hebben, dat smaakt echt niet.”

Een andere zorg is dat een zeug op een biggetje kan gaan liggen en dan is het snel dood. Doordat de zeugen niet meer vast liggen zoals voorheen, kan dit gebeuren. Maar een warmtelamp trekt de biggetjes aan, ze gaan er graag onder liggen en daardoor verkleint de kans dat dit soort dingen gebeuren. Door de goede zorg en het fokken worden er ook teveel biggetjes geboren. Te veel voor de spenen die de zeug heeft. Dan moeten ze om de beurt drinken. Of er worden wat biggetjes bij een zeug gelegd die wordt afgespeend, haar eigen biggetjes zijn dan al weg. Heel belangrijk is het schoonhouden van de stallen. Veel stro betekent ook werk, werk dat steeds weer terug komt. Dat hoort erbij.

DE BIOLOGISCHE VARKENSHOUDER

We lopen over het land van de ene stal naar de andere. Het stuk landbouwgrond waar we langs lopen wordt omgezet naar biologische landbouw. Er staat nu nog rammenas op met wat haver ertussen maar na twee jaar kan er al afgezet worden, je mag dan nog bijmengen. Dan is het voer dichtbij de dieren. In de verte ligt Twello. “Kijk die kant eens op, is dat geen prachtig gezicht? Ik vind het zo’n geweldig mooi plaatje met die kerktoeren er bovenuit.” Vooral in de ochtendmist is het prachtig’, zegt Harm genietend en vertelt enthousiast verder: “In 1969 stond het bordje van de bebouwde kom bij Duistervoorde, nu staat het hier vlakbij!

Ik heb super mooi werk, kan het goed aan, hoef me niet over de kop te werken, en krijg een eerlijke prijs. Zo zou het voor alle producten moeten gaan, consumenten moeten beseffen hoe alles ontstaat, groeit en tenslotte in de winkel komt. Dat is werk dat gewaardeerd moet worden en een goede prijs moet krijgen, niet meer op de aanbiedingen en dumprijzen af, maar op eerlijke producten.”

GOED IS GOED

“In het begin voelde ik me soms schuldig dat ik niet dag en nacht en zondags werkte zoals zoveel boeren en loonwerkers. Of zoals een boerenzoon laatst zei: ‘Ik zie alleen de achterkant van mijn vader, aan het werk of slapend met het hoofd op tafel.’ Maar met deze bedrijfsvoering zijn mijn broer en ik blij. Ik kan zelfs op vakantie gaan en een buurvrouw stuurt me dan nog foto’s van mien varkens om te laten zien dat het goed met ze gaat!

Het boerengezegde: goed is goed en meer is beter, gaat niet voor mij op. Ik hoef geen uitbreiding omdat het bedrijf nu zo goed gaat. Ik vertel graag over deze biologische bedrijfsvoering en laat zien wat hier gebeurt.”

En het klopt wat ze bij De Groene Weg van hun boeren zeggen: ze zijn tevreden.

“Dat magische woord geldt ook voor mij: ik ben tevreden.”

Boekhandel Oonk

Stationsstraat 4 Twello

T: 0571-27 15 09

E: info@evennaaroonk.nl

"EEN MENS IS PAS VERGETEN ALS MEN ZIJN NAAM VERGETEN IS"

STOLPERSTEINE

Jack Damen

Op 30 september 2019 heeft Gunter Demnig zes struikelstenen geplaatst in Deventer. Twee hiervan bevinden zich op de Worp. In de Langestraat nr. 65 ter gedachtenis van Frederik Jan Kluiwstra en in de Dahliastraat, op de grens met de gemeente Voorst, voor Dr. Hendrik Uittien. Het initiatief hiertoe werd genomen door de Werkgroep Struikelstenen Deventer.

Hendrik Uittien, 1898-1944, woonde op nr. 5 vanaf 1937 tot 1944. Hij was een bekend en gerespecteerd bioloog verbonden aan de Koloniale Landbouwschool te Deventer. Collega's en studenten kwamen bij hem over de vloer om zijn zelf aangelegde middeleeuwse tuin te bewonderen en met hem te wandelen langs de IJssel. Zijn aversie ten aanzien van zijn NSB gezinde collega's kwam hem echter duur te staan. Op 29 januari 1944 werd hij gearresteerd en afgevoerd naar het concentratiekamp Vught. Het verraste de familieleden, bij de onthulling van de Stolpersteine aanwezig, dat in de huidige tuin nog steeds beplanting zichtbaar is die hij ooit heeft geplant, waaronder een walnotenboom, een kardinaalsmuts, mispels en de hulstboom voor het huis. Mevrouw Boogmans-Koolman die hier sinds 1970 woont heeft de tuin met veel liefde en inzet in standgehouden. Een boeketje bloemen uit de tuin werd door neef Henk Uittien gelegd bij de struikelsteen. De herdenking werd bijgewoond door drie kinderen van de Ho-

venschool en Michiel Bussink namens de werkgroep die over het leven van Hendrik Uittien vertelden.

GUNTER DEMNIG, BERLIJN 1947

Gunter Demnig is de bedenker en uitvoerder van het project 'Stolperstein'. In eigen beheer vervaardigt hij de steen van circa 10 x 10 cm met een messing afdekplaat. De gedachte van de kunstenaar is dat men ter plekke wordt gewezen op datgene wat zich hier in het verleden heeft afgespeeld. In de plaat is de naam en overlijdensdatum van de weggevoerde bewoner geponst. De steen wordt door hem zelf geplaatst in het trottoir voor het huis waar de betrokkene het laatst woonde. In totaal heeft hij meer dan 26.000 stenen geplaatst in veel gemeenten door heel Europa, ook in ons omringende gemeenten. Nog niet in de gemeente Voorst. In Deventer zijn reeds meer dan honderd stenen gelegd.

De Stolperstein (struikelsteen) zoals die ter nagedachtenis aan Hendrik Uittien in het trottoir is gelegd in de Dahliastraat op De Worp .

TWINTIG MERKWAARDIGE PERCELEN IN HET GIETELSCHE BROEK

Door Marten Brascamp en Fenneke Brascamp-Stevens

Het is druk in de vroege ochtend van 21 oktober 1880 op de oude zandweg van het Goor naar de Kopermolen. Het is aange-naam weer en de vooruitzichten zijn goed, al zal er later op de dag wel wat miezerregen vallen.

Daar komt bouwman Frederik van Schooten. Hij is helemaal uit Apeldoorn gekomen. Achter hem voerman Albert Barmmentloo op zijn boerenkar en bakker Roelof van der Worp, beiden uit Voorst. Dan komt Geurt Hulleman uit Beekbergen. Ten slotte is daar Gradus Johannes van Daalen. Hij woont hier vlakbij. Voor hem is het bijna een thuiswedstrijd.

Ze draaien van de weg af, waar het nu Goorweg heet, tussen de huisnummers 8 en 10. Daar lopen ze over een smal pad zo'n driehonderd meter het land in, in westelijke richting.

ERFHUIS

Er is vandaag een erfhuis, een openbare verkoping. Het stond in de krant: "Notaris De Kruijf zal erfhuishwijze verkoopen ten sterfhuize van de weduwe Lambertus Mulder onder Voorst nabij 'den Vasterd' en 'de Kar': 2 koeijen, pink, 2 beste schapen enz. Voorts meubels en huisraad, melk- en deelgereedschappen en te veld staande vruchten, zoals boonen en kool."

Lambertus Mulder, daghuurder, is een paar jaar geleden in 1873 overleden. Zijn weduwe Hendrika, huisvrouw, is met de

kinderen blijven wonen. Ze is eerder dit jaar op 29 mei overleden. Al hun roerende goederen worden vandaag verkocht en staan in en rondom het kleine huisje uitgestald, daarachter in het veld.

Arend Teunissen en Albert Jan Peters, seinwachters te Voorst, lopen ook het pad bij de Goorweg af. Links, in het zuiden, zien ze stroken heide- en weidegrond. Verder naar het zuiden loopt de Ooster-spoorweg, die een paar jaar daarvoor is aangelegd tussen Amsterdam en Zutphen. Achter hun rug in het oosten, aan de andere kant van de Goorweg, is de Poll zojuist begonnen met de aanplant van bos. Door de aanplant zal de grond van het eerdere heideveld over een aantal jaren meer geschikt voor de landbouw worden. Het hout zal ondertussen het nodige opbrengen, zo-

wel in de losse verkoop als voor gebruik in de mijnen. Huizen zijn er aan die kant niet. Rechts, in noordelijke richting, kijken ze uit op de Rouwelanden. Dat is een al vroeg ontgonnen gebied tussen de huidige Oude Broekstraat en de straatweg, de Zutphenseweg. In de verte ligt de boerderij de Hulhof, nu Goorweg 4. Daar woonde eerder Jan van Til. Schuin daarachter, aan de huidige Bruggekampsweg, staat het huis de Bruggekamp van Cornelis Kok. Een stukje verderop ligt de Bloemink.

Aan het eind van het pad, bij het huis midden op het heideveld, staan de erfgenamen van Lambertus en Hendrika Mulder-Kok: hun kinderen Hendrik Jan, Jan Hendrik, Derk, Albertus en Hendrika. Het erfhuis wordt op hun verzoek gehou-

den. Wat verderop staat Aart Lubertus de Kruijf, notaris. Het is niet zijn eerste keer en hij heeft alles wat verkocht wordt een nummer gegeven. Onder zijn leiding zal het allemaal soepel verlopen. Het kan beginnen.

Geurt Hulleman en Frederik van Schooten kopen samen een pink. Roelof van der Worp koopt 100 kilo hooi. Arend Teunissen en Albert Jan Peters kopen beiden een zak aardappelen. Ze kijken over het land. Om hen heen ligt een grote verzameling van percelen, allemaal in oost-westelijke richting. De spoorweg in het zuiden, snijdt er dwars doorheen. Kijk je wat nauwkeuriger, dan tel je in totaal wel twintig percelen, allemaal ongeveer 14 meter breed en meer dan 500 meter lang. Sommige hei, andere weiland. Een wonderlijk gezicht.

Een deel van het Gietelsche Broek kort voor 1829. Onder en rechts zijn onverdeelde gronden van de mark Gietel te zien (grijs). Links van het midden van beneden naar boven de daglonerswoningen van Hermanus Hendriks, Jan Lammers, Gerrit Jan Albers en Gerrits Reinders. Linksboven het gebied van de Rouwelanden, dat in de eeuwen daarvoor al voor het merendeel was verkaveld in bouw- en weilanden en hakhout (in bruin en verschillende tinten groen) Bron: www.hisgis.nl

“Wat heeft dat te betekenen?”, vragen de mannen zich af. Daarvoor gaan we terug naar het jaar 1829.

DE SCHEIDING EN VERDELING VAN DE MARKE VAN GIETEL

In 1829 bestonden de afzonderlijke percelen nog niet en maakte het geheel deel uit van de marke van Gietel. Een mark of marke was een bestuursgebied met daarbinnen nog onverdeelde woeste gronden die gezamenlijk werden beheerd door een groep van grotere boeren, een markegenootschap. In het zuidelijke deel van de huidige gemeente Voorst bestonden indertijd drie marken: die van Gietelo, Appen en van Voorst en Noord-Empe. De groep van boeren die een markegenootschap vormden waren de aandeelhouders, de zogenaamde geërfden of gewaarden. De marke van Gietel had acht aandeelhouders. Willem Anne Baron Schimmelpenninck van de Oije tot de Poll was daarvan de grootste.

De marke van Gietel strekte zich uit van de IJssel in het oosten tot aan de grens met de gemeente Apeldoorn in het westen. In het noorden werd hij begrensd door de lijn die loopt vanaf De Kar, ongeveer over de Kneuterstraat en dan langs de Zutphen-

boer verder naar het oosten. De zuidgrens liep van west naar oost ongeveer over de Dalkweg in Klarenbeek en dan vanaf de kruising met de Hoofdweg door het huidige Appense bos in de richting van de Appense kolken. Hij vervolgde zijn weg over de es aan de andere kant van de Zutphenseweg en daarna oostwaarts richting de IJssel. De totale oppervlakte van de marke was ongeveer 1650 hectare, de woeste grond die onverdeeld was, besloeg meer dan 700 hectare.

Markegenootschappen hadden eeuwenlang een rol gespeeld in de landbouw bij het beheer van de onverdeelde grond. Dat had een speciale reden. De landbouw was tot dan toe altijd gericht geweest op de akkerbouw, in dit geval op de hoger gelegen gronden bij Gietelo. Om die gronden voldoende te kunnen bemesten waren woeste gronden onontbeerlijk. Ze werden gebruikt voor het weiden van het vee dat vooral voor de mest werd gehouden en voor het steken van heideplaggen. Plaggen en mest werden 's winters in de potstal verzameld en in het voorjaar over het bouwland uitgereden. Deze zogenaamde plaggenbemesting vereiste ongeveer 50 hectare hei voor 1 hectare akkerbouw. Dat was de reden waarom markegenootschappen zorgvuldig toezagen op het behoud van de hei, om zo het landbouwsysteem in stand te houden.

Van het erfhuis bestaat geen foto. De eerste foto van die plek - nu Oude Broekstraat 12 - stamt uit ongeveer 1935, met Antoon Hissink, zijn vrouw Diena Johanna Hartemink en hun oudste zoon Anton.

Maar geleidelijk kwam het markesysteem onder druk te staan. Het hield sociale ongelijkheid in stand en betekende dat weinigen de kans kregen om zelfstandig het beroep van boer uit te oefenen. In 1801 kwam de eerste wetgeving om de marken op te heffen. De verwachting was dat het particuliere initiatieven mogelijk zou maken waardoor de economie van het land zou worden bevorderd en de landbouwproductie zou toenemen, wat nodig was om de toenemende bevolking te voeden. De gewaarden van Gietel besloten op 12 mei 1829 om over te gaan tot scheiding van de gemeenschappelijke gronden. De aandeelhouders spraken af dat ze de gemeenschappelijke gronden naar rato van hun aandeel zouden verdelen. Maar eerst zouden ze grond toewijzen aan vijftien eigenaren van zogenaamde ongewaarde boerenerven en katersteden, en aan twintig eigenaren van daglonerswoningen die zich in de loop van de tijd in de marke hadden gevestigd: aan elke boer twee oude morgens (een morgen is ongeveer een hectare), elke kater een oude morgen en elk arbeidershuis een halve morgen, perceelsgewijze of aan een stuk zoo als dit genoeglijkst zal bevonden worden. De feitelijke splitsing en verdeling van de gemeenschappelijke gronden vond plaats op 2 november 1829, bij notariële akte ten kantore van notaris Josua Marinus de Kruijf te Brummen.

De ongewaarde boeren, katers en eigenaren van daglonerswoningen konden zich vanaf dat moment landeigenaar noemen. De 20 eigenaren van de daglonerswoningen woonden verspreid door de marke. Ze kregen een stuk heidegrond voor geza-

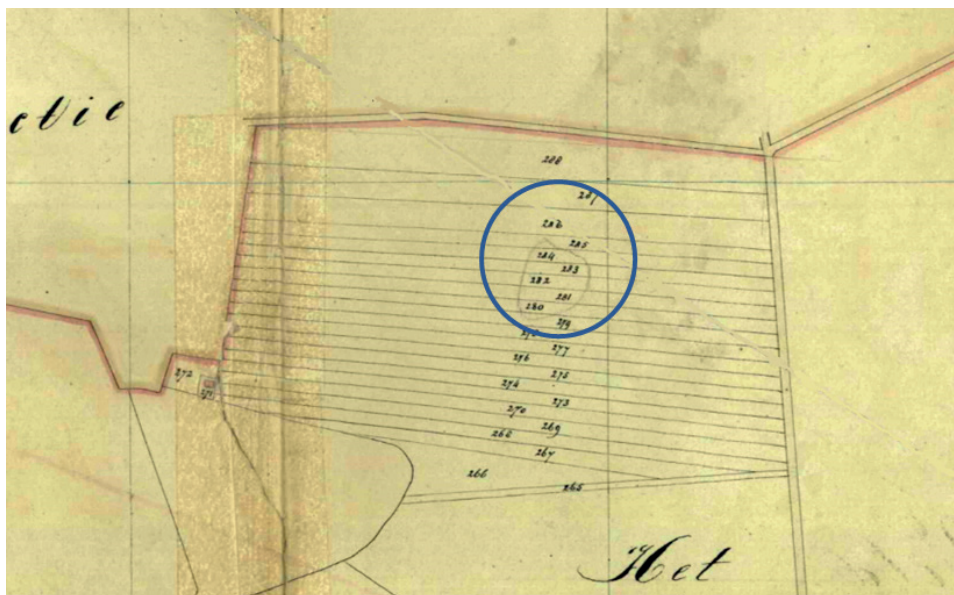
menlijk gebruik toegewezen van ruim 11 hectare. Het lag aan de Goorweg ongeveer vanaf de Oude Broekstraat tot aan de latere spoorweg Apeldoorn-Zutphen.

De dagloners waren:

(naam en hedendaags adres)

- Gerrit Jan Albers - Oude Broekstraat 4
- Hermanus Hendriks - Bij Oude Broekstraat 8, ten westen van het huidige huis (verdwenen)
- Elisabeth Hendriks - Onbekend
- Berend Hofmeijer - Bonenkampsweg (verdwenen)
- Jan ten Holt - Oude Ardeweg 21
- Weduwe Huis in het Veld - Achter Deventerweg 21 (verdwenen)
- Albert Karman - Zutphenseweg
- Jan Kok - Bruggekampsweg 2
- Jan Lammers - bij Oude Broekstraat 8, ten westen van het huidige huis (verdwenen)
- Jannis Lindeman - Oude Ardeweg 25
- Gradus Mulder - Oude Deventerweg 6
- Gerrit Reinders - Oude Broekstraat 5
- Frederik Stoer - Bussloselaan 4
- Antonie Teunissen - Onbekend
- Hendrik van Til - Zandstraat 3
- Marten Timmer - Oude Deventerweg 8
- Jan Uitterweerd - Onbekend
- Arij de Weerd - Zandstraat 5
- Gerrit Jan Zangers - Zutphenseweg 22
- Jan Zeijlen - Zandstraat naast 3 (verdwenen)

Het gemeenschappelijke gebruik van de grond was van korte duur. Rond 1835 werd het blok gesplitst. De twintig dagloners kregen ieder hun deel, ongeveer 14 meter breed en 550 meter lang. Daar-

Kaart uit ongeveer 1850 waarop de twintig lange, smalle percelen goed zichtbaar zijn. Elk perceel heeft een nummer. De spoorlijn van Apeldoorn naar Zutphen is er nog niet. Bron: Kadaster

door kregen alle eigenaren toegang tot de openbare weg. Het was natuurlijk geen erg praktische oplossing, maar misschien wel de enig bruikbare. In 1851 verscheen er het eerste huisje, op het perceel met nummer 285, driehonderd meter het land in. Dat was de woning waar het erfhuus werd gehouden.

Daarmee is het wonderlijke beeld van de twintig lange smalle percelen in het Gietelsche Broek verklaard. Als je goed kijkt, dan kun je de meeste nu nog zien.

HET ERFHUIS IS KLAAR

Het is vier uur in de middag. Het is zacht gaan regenen. Daar trekken ze in een bonte stoet naar huis. Bakker Roelof van der Worp voorop met een veem rogge. Dat zijn honderd garven. Daarachter Albert

Barmentloo met een roodbonte koe, twee hemden, een bed en een deurkozijn. Dan Geurt Hulleman met een pink en Hendrikus Kok uit Terwolde met een roodbont kalf. Gradus Johannes van Daalen is de laatste. Hij gaat naar huis met een stapel hout.

Het meeste dat achterblijft is voor Hendrik Jan Mulder: de nodige boerenspullen, glazen, een kooi met een vogel, een koperen ketel en twee kippen, te veel om op te noemen. Dan komt zijn zuster Hendrika met onder andere schorten, een hoekkastje en een stoof.

De dag zit erop.

NASCHRIFT

Op 19 oktober 1880, twee dagen voor het erfhuis, hadden de erven Mulder-Kok het huis met de bijbehorende grond al op een openbare veiling aan Hendrik Jan verkocht.

Hendrik Jan brak het huis af en bouwde 10 meter verderop een nieuw huis in 1881. Na hem woonden er Jan Albert Brouwer (vanaf ongeveer 1890), Albertus Michiel Karel Harthoorn (1918), Antoon Hissink (1920) en Peter Hissink (1948). Sinds 1975 is het de woning resp. de vroegere woonplaats van de auteurs van dit artikel. Het huis met tuin staat op de percelen Voorst sectie G 283, 284 en 285. Die werden rond 1835 toegewezen aan respectievelijk Frederik Stoer van de Wijnbergenshof op Bussloo, Arij de Weerd van de Zandstraat en Jan Uitterweerd.

MEER WETEN?

Kijk op www.okvvoorst.nl voor het verslag van het erfhuis en de scheidingsakte van de marke van Gietel.

Bronnen:

- Markenboek van Gieteloo, 1603-1829, transcriptie B.W. van 't Erve, www.voorst.nl
- Akte van de scheiding en verdeling van de Mark van Gietel, 2 november 1829, Regionaal Archief Zutphen
- Kadastrale kaart Gelderland 1832, www.hisgis.nl
- Kadastrale kaart van ongeveer 1880, www.topo-tijdreis.nl
- Notariële Archieven, Gelders Archief, Arnhem
- Dirk Otten, Boerderijnamen in Voorst, IJsselacademie, Kampen, 2009

Kadastrale kaart, ongeveer 1880. In het midden van de kaart, net boven de spoorlijn, is het erf-huis. Bron: Topografische dienst

UITNODIGING ALGEMENE LEDENVERGADERING

Donderdag 2 april 2020
Zaal Korderijnk te Twello
Aanvang 19.30 uur.
Zaal open 19.00 uur.

AGENDA

1. Opening en mededelingen
2. Vaststellen notulen ledenvergadering 2019, opgenomen in Kroniek 2-2019
3. Jaarverslag 2019. Het jaarverslag over 2019 is vanaf 1 maart 2020 beschikbaar via de website en ligt ter inzage op het kantoor.
4. Financieel jaarverslag 2019 opgenomen in Kroniek 1-2020. De volledige financiële jaarrekening, inclusief balans en begroting, is vanaf 1 maart 2020 beschikbaar via de website en ligt ter inzage op het kantoor.
5. Verslag kascommissie 2019 (Be van Triest en Fred Liese) en décharge bestuur.
6. Benoeming kascommissie 2020: Fred Liese en Bert van de Zedde.
7. Benoeming reservelid kascommissie.
8. Vaststellen begroting 2020, opgenomen in Kroniek 1-2020.
9. Samenstelling bestuur:
Benoeming penningmeester Bert Nollen, die de taken van Wim Huisman per september 2019 heeft overgenomen
Aftredend: Ge Veen, voordracht bestuur: herkiesbaar.

10. Statutenwijziging: het voorstel voor statutenwijziging is vanaf 1 maart beschikbaar via de website en ligt ter inzage op het kantoor.

11. Voortgang samenwerking met de Stichting Cultuurhistorie Voorst.

12. Samenwerking met de Hogeschool Saxion.

13. Rondvraag.

13. Sluiting vergadering.

PAUZE

20.30 uur:

Presentatie archief Oorlogsdocumentatie opgezet door Bertus ten Bosch.

21.00 uur:

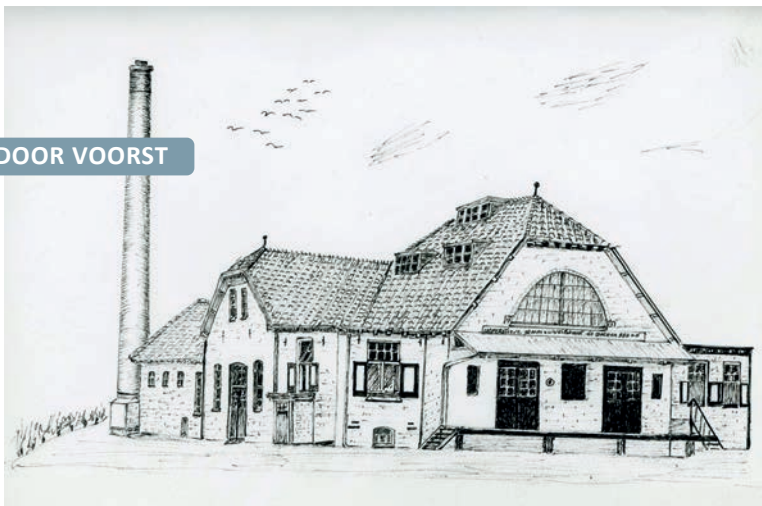
Presentatie van de speciale Kroniek 'Oorlog en vrede in de gemeente Voorst'.

FINANCIËEL JAARVERSLAG 2019 EN BEGROTING 2020

STAAT VAN BATEN EN LASTEN	2020 Begroting	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
BATEN	€	€	€	€
Contributies	14.000	14.424	14.500	13.798
Subsidie Gemeente Voorst	2.050	2.029	2.000	2.009
Advertenties Kroniek	1.300	1.300	1.250	1.225
Giften en donaties	2.000	1.412	2.000	2.486
Overige baten	1.250	671	1.000	1.923
	20.600	19.836	20.750	21.441
LASTEN				
Huisvestingskosten	7.600	7.076	7.000	6.595
Druk-en verzendkosten Kroniek	4.500	5.173	6.500	4.487
Algemene kosten	3.000	5.688	3.000	2.626
Kosten kantoor en archief	2.000	1.920	2.000	2.380
Kosten lezingen en andere activiteiten	1.000	544	1.000	452
Afschrijvingen vaste activa	2.500	1.659	1.250	708
	20.600	22.060	20.750	17.248
Per saldo	0	-2.224	0	4.193
Opbrengst weekenden Voorst 200	0	0	0	1.199
Opbrengst boek Voorst 1818-2018	pm	10.442	1.000	0
Correctie voorgaande jaren	0	804	0	0
Resultaat	0	9.022	1.000	5.392
BALANS	Begroot 31-12-2020 €	Werkelijk 12-31-2019 €	Begroot 12-31-2019 €	
Inventaris	4.500	3.015	3.500	
Voorraad boeken	2.000	1.803	3.000	
Vorderingen	500	5.009	500	
Liquide middelen	28.000	28.381	20.000	
Totaal activa	35.000	38.208	27.000	
Reserves begin boekjaar	34.247	25.225	25.225	
Resultaat boekjaar	0	9.022	1.000	
Reserves einde boekjaar	34.247	34.247	26.225	
Kortlopende schulden	753	3.961	775	
Totaal passiva	35.000	38.208	27.000	

MET DE PEN DOOR VOORST

DE BOERENSTAND IN TERWOLDE

Hanneke Haaksma bij een tekening van Jan Lubberts

De coöperatieve stoomzuivelfabriek 'De Boerenstand' stond in Terwolde aan de Twelloseweg 79 (De Boterfabriek). Tegenwoordig staat op die plaats De Grutter-Slappen en Wonen. Tussen 1890 en 1920 zijn er in vrijwel iedere plaats coöperatieve zuivelfabrieken opgericht. In Gelderland alleen waren er rond 1910 ruim honderd! Bij de coöperatie waren de leden, de boeren dus, eigenaar van de fabriek. De kleine coöperaties hadden niet veel mensen in dienst. In Terwolde waren er op het hoogtepunt zo'n 40 werknemers. De melk werd bij de boer opgehaald en de boer kreeg de afgeroomde melk (ondermelk) weer terug. Die kon hij voor zijn kalveren en varkens gebruiken. Thuis boter karnen was zeer arbeidsintensief; door de uitvinding van de melkcentrifuge in 1859 was dit stukken eenvoudiger. De aanschaf van een melkcentrifuge (om het vet van de melk te

scheiden) was de belangrijkste reden om zo'n fabriekje op te starten. Bovendien had de fabriek het productieproces in eigen hand, want knoeierij in de boterfabricage was schering en inslag geworden. De Nederlandse boterhandel had daardoor eind 19e eeuw een slechte naam. Door de hygiënische bereiding in de fabrieken werd het Nederlandse aandeel op de botermarkt hersteld. In Terwolde is de coöperatieve zuivelfabriek gesticht in 1912. Er waren toen 67 leden uit de omgeving van Terwolde (van Apeldoorn tot Welsum); vijf jaar later waren er al 219 nieuwe leden bijgeschreven. In 1972 werd het bedrijf gesloten nadat het in 1970 was overgenomen door Coberco dat later FrieslandCampina werd. In de volgende Kroniek wordt uitgebreider ingegaan op de geschiedenis van de 'Boerenstand'

HORSTINK

KWALITEITSBOUWERS VAN HUIS UIT!

Waarmee kunnen wij u van dienst zijn?

**De kwaliteitsbouwers
van Horstink maken het!**

Luxe woningbouw
Aan- en verbouw
Complete badkamers
Utiliteitsbouw
Restauratie
Onderhoud

J.W. Frisostraat 15
7391 DJ Twello
Tel 0571 - 27 14 83
Fax 0571 - 27 10 36
info@horstink-twello.nl

www.kwaliteitsbouwers.nl

kriebelZ
brasserie

Dorpsstraat 59
7396 AL Terwolde
T 0571 - 292 022
E info@brasserie-kriebelz

Met liefde kan alles...

ontwerp | printwerk | belettering
textiel | websites

Johan Willem Frisostraat 5A Twello
Tel. 0571-280747

www.breinreclame.nl

De
Groot

www.degrootzalen.nl

Avervoordseweg 2 De Vecht • Telefoon: (055) 323 12 61

Kwartaalblad van de Historische Vereniging Voorst

E-mailadres redactie: kroniek@okvvoorst.nl
Postbus 170, 7390 AD Twello

